

zgolj iz piščeve osebnosti in njegovega miselnega sveta, temveč iz zavestnih potreb naših časopisov, revialnih, radijskih in televizijskih uredništev, torej iz celotnega odnosa in vzdušja, ki naj karakterizira socialistično družbo, njen odnos do glasbene kulture. Potrebujemo, dovolite da podčrtam znova, kritiko, ki amaterska dela ne bo spremljala v rokavicah, temveč kritično, z enakimi prijemi kot profesionalno, seveda z upoštevanjem, da gre za ljubitelje. Vse pregloboko se je namreč med nami vgnezdil strah pred kritiko, pred javnimi strokovnimi ocenami. Včasih se zdi, da potrebujemo Levstika, ki bo povedal jasno in na glas: »Bog živi kritiko!«

Borut Loparnik

POLEMIKA

REALNA PERSPEKTIVA DSK

Zadnjih nekaj mesecev smo bila priča, najprej z začudenjem, potem s čedalje večjim razumevanjem, za kaj pravzaprav gre, stalnim napadom na Društvo slovenskih književnikov. Središče napadov, lahko bi dejali njegov glavni stan, se je to pot skrival nekje za hrbtom Tribune, lista slovenskih študentov, s katerimi ni DSK nikdar želelo imeti drugačnih stikov kakor prijateljskih. Pa seveda tisti, ki so društvo napadali in mu zlonamerno podtikali vlogo, ki je ni imelo, ga dolžili vseh mogočih slabosti in napak in mu nazadnje tudi zapeli mrtvaške bilje, niso bili študentje, streljali so tako rekoč izza plota. Ob branju študentske Tribune si nehote, vsaj začasno, dobil vtis, da je problem slovenskih revij, njihovega uredništva in statuta, in s tem v zvezi vloga Društva slovenskih književnikov osrednji problem naših študentov in da razen tega nimajo veliko drugih skrbi in vprašanj. Očitno pa to ni bila, kakor že omenjeno, zadeva samih študentov, temveč se je neka akcija, ki smo ji bili priča že v drugih oblikah in se je selila od postojanke do postojanke, zasidrala mimogrede v Tribuni in jo uporabila kot mostišče za svoje težnje. Priča smo bili zelo aktivnemu in včasih tudi uspešnemu prizadevanju, prenesti politično akcijo na tla kulture kot na področje, ki je v nekem pogledu najmanj odporno in hkrati navdse občutljivo. Verjetno se celo mnogi akterji v tej igri niso zavedali, kdo jih giblje in igro režira, najmanj mnogi mladi navdušenci, ki so bili poslani v boj kot nekakšen »Kannonenfutter«. Oprostite, da govorim tako naravnost, ampak po tako mnogih in premnogih frazah o »resničnem procesu demokratizacije našega življenja« o »dialektični diferenciaciji« v naši kulturi »o poslanstvu« naše kulture (ki pa naj postane, kadar je treba braniti stališče neke skupine, nenadoma spet ena in edina), o »konfrontaciji mnenj«, o »načelih samoupravljanja«, si človek slednjič zaželi povedati naravnost, kakšne so te stvari. Kdo med nami pa je hotel ali mogel biti kdaj zoper demokratizacijo naše družbe, kdo je bil za birokratsko unifikacijo kulture, kdo zoper konfrontacijo različnih stališč, zoper odpiranje perečih problemov, zoper družbeno

Uredništvo je prejelo tudi polemični odgovor Franceta Klopčiča publicistu H. P. R., sklenilo pa je, da polemike med njima ne bo nadaljevalo v novem letniku. — Opomba uredništva.

kritiko? Vse to je v vsaki zdravo se razvijajoči družbi docela samoumevno in nujno in sedanje »krize« v naši kulturi, da se omejim na to področje, ni izzvalo to, da bi bili nekateri kulturni delavci proti vsem takim in podobnim zgoraj navedenim geslom in nekateri drugi zanje, temveč dejstvo, da so nekateri v imenu teh gesel to krizo hoteli izzvati kljub raznim pomiritvenim poskusom in predlogom.

Kakšna je bila pri tem vloga, kakšna je bila »krivda« Društva slovenskih književnikov? Da se v to akcijo ni hotelo vključiti, ker je imelo drugačne poglede, kot jih ima neka skupina, na odgovornost in naloge slovenske pisateljske organizacije.

Pred seboj imam študentovsko Tribuno od 13. januarja 1965 s člankom obeh Kraljev, očeta in sina. Morda bi bilo treba odgovoriti tudi na prejšnje napade na Društvo slovenskih književnikov, zlasti na napad, vsebovan v članku z naslovom »Ob kongresu Zveze književnikov«, v katerem pisec med drugim očita Društvu jalovo strukturo in monopolizem, vendar se k temu tukaj odpovem, tudi zaradi tega, ker je omenjeni pisec s petimi svojimi tovariši podpisal pristopno izjavo društvu (citiram): Svojo odločitev utemeljujemo z dejstvom, da Društvo z dokumenti črnomeljskega plenuma in z aktivnostjo, ki je temu plenumu sledila, postaja delovno mesto našega kulturnega in družbenega življenja. S tem kaže očitno voljo preseči cehovski značaj in značaj reprezentativnega formalizma ter omogoča članstvu vključevanje v probleme organizacije in slovenske kulture sploh. Tako je, po naši oceni, odpadlo nekaj bistvenih vzrokov, zaradi katerih smo podpisani svoj čas iz Društva izstopili.« Mislim, da je s podpisom te izjave zadostno sam sebe demantiral.

Vračam se k člankoma obeh Kraljev, ker imam, potem ko sem vse drugo prebrala, izrazit vtis, da je tukaj zgoščeno prišla do veljave akcija, ki se po logiki svoje dosedanje dejavnosti želi zdaj preseliti na tla Društva. V zadnjem odstavku članka mlajšega Kralja (ki niti ni član Društva niti za zdaj še nima kvalifikacij, s katerimi bi mogel pretendirati na članstvo, a je, za čudo, naddrobno poučen o dejavnosti Društva in oborožen tudi s potrebnimi številkami za boj zoper DSK) zasledimo celo nekakšen program tistih novih sil, ki naj bi razmere v Društvu spremenile, z napovedjo: »Zdi se, da je realna perspektiva razvoja DSK na dlani: popolna reorganizacija. Abstraktno idejno enotnost in vrednost o edini pravi slovenski kulturi naj zamenja plodno soočenje konkretnih raznovrstnih orientacij. DSK je že davno izgubilo funkcijo vrhovnega arbitra nad slovensko kulturo, zato naj se konstituira tako, da bo imelo svojo realno družbeno funkcijo: v današnji družbeni situaciji je idejna enotnost realna in izvedljiva le kot nenehno primerjanje in delovno sodelovanje dialektično diferenciranih razvojnih teženj.« Tukaj morda velja omeniti, da je članek izšel dne 13. januarja, domnevno tik pred občnim zborom Društva, ki je bil napovedan za 18. januarja, a je bil iz tehničnih razlogov preložen na 5. februar.

Ne da bi se hotela tukaj spuščati v vprašanje, ali se je Društvo kdaj imelo za vrhovnega arbitra nad slovensko kulturo, ali si je kdaj lastilo to vlogo, ne da bi hotela razpravljati o tem, kako razumejo člani Društva, ki piscu niso simpatični, slovensko kulturo (tako preprosto ne, da bi jih bilo mogoče proglasiti za zelote »edine prave«, monopolistično pojmovane kulture), gotovo želim najmanj spodbijati načelo, da bodi Društvo organizacija, v kateri naj se izraža racionalna in napredna borba mišljenja v svobodnem dialogu, kar je

bilo posebno jasno izpovedano na belokranjskem plenumu Društva, vendar s poudarkom, naj si bodo v Društvu pripadniki takega ali drugečnega mišljenja enakopravni — in ravno (če smem uporabiti slovenski narodni pregovor) v tem grmu tiči zajec.

Od zaključka članka preidem k njegovemu začetku in povzamem za piscem, da »pustimo na tem mestu ob strani ustreznost in upravičenost ukrepov GO SZDL« — danes res ni moj namen diskutirati o tem. V začetku se tudi opravičim, ker bom morda citirala brez razločka zdaj očeta zdaj sina — stil obeh člankov si je tako podoben in namen in duh sta nedvomno ista, da se mi res zdi samo izraz neke taktike, če sta krstni imeni podpisnikov pod prvim in drugim člankom drugačni. Vsekakor je GO SZDL, »drugi partner v tej igri«, kakor ga imenuje pisec, zanj trenutno manj zanimiva ali morda bolj nevarna postojanka, in zato usmerja strele svojega razmišljanja v DSK.

Pričenjamo pri številki, pri tej spotikljivi številki 140 članov DSK. Ker sem si na sestanku, ki ga je sklical GO SZDL, drznila govoriti v imenu 140 članov, sem morala takoj slišati korekturo, da je od teh aktivnih kvečjemu 30. Pa vendar so po pravilih našega društva člani vsi (vseh 140), nekateri naši tovariši so resda že toliko v letih, da ne pišejo več, nekateri so bolj, drugi manj plodoviti, nekateri bolj ali manj pozorno spremljajo dogajanje v društvu, eksistirajo pa le, in jaz sem po pravilih društva, potem ko sem bila na občnem zboru pri demokratičnih tajnih volitvah izbrana za njihovo predsednico, bila upravičena govoriti v njihovem imenu. Upravičena tudi zato, ker se že dve leti zelo aktivno udeležujem konkretnega dela v društvu in dobro vem, kakšne so bile ves ta čas potrebe in naloge društva, s kakšnimi težavami se je pri svojem delu srečavalo, kakšne načrte ima za bodočnost. (Zanimivo je tudi to, da ravno tiste, ki so v preteklih letih delo društva najbolj kritizirali, skoraj nikoli ni bilo mogoče pridobiti za aktivno družbeno delo.) Ob konkretnem delu v društvu in ob situaciji mnogih članov društva zaradi posebne in ekskluzivne fiziognomije takratnih slovenskih revij se je že spomladi leta 1964 začela oglašati v društvu težnja po društveni reviji s pretežno literarnim značajem. O tem se je ponovno govorilo na sejah odbora in med samimi člani društva, o tem se je govorilo tudi na belokranjskem plenumu, nikdar pa ni DSK »zaprosilo za pomoč institucijo, ki poseduje moč, in si z njeno pomočjo dalo izprazniti revijo«, kakor nam s prozornim namenom podtika pisec. Ravno nasprotno, tako udeleženci plenuma kot člani odbora na odborovi seji 20. novembra so odklonili, da bi društvo uveljavljalo svoje pravice pri reviji Sodobnost, čeprav je bilo nekoč njen izdajatelj, pač pa so izrazili misel, naj uredi situacijo revije, ki je v zadnjem času očitno spremenila svojo strukturo na škodo prejšnjih sodelavcev, njen izdajatelj, ki je tudi izročil mandat njenemu sedanjemu uredniku oziroma urednikoma. Na seji je odbor dobesedno zavzel naslednje stališče: Odbor DSK ni dezinteresiran za sedanje literarne revije, ne vidi pa realne možnosti, da bi Društvo slovenskih književnikov reševalo vprašanje Sodobnosti. Hkrati ponovno izraža željo po novi literarni reviji. Zastopajoč to željo Društva sem potem pri sestanku 3. decembra ob nekaj konkretnih primerih pojasnila, zakaj je Društvo mišljenja, da potrebuje revijo, pri kateri bi lahko uveljavljalo svojo kulturno politiko; spričo tega, da je bil sestanek sklican z namenom, razpravljati o tem, kakšen bodi statut naših revij, sem tudi opozorila na to, da bi bilo potrebno pri tem določiti kompetenco sodelavcev, uredništva in izdajatelja; vprašanje, kdo so pravi sodelavci, se mi je

zdelo zlasti pereče spričo novega kroga v zadnjem času zbranih sodelavcev Sodobnosti, ob katerih književniki, ki so prej leta in leta pisali v revijo, nimajo v reviji več besede, niso več »doma« (beseda, ki je pri nekaterih zbudila veliko spotike in posmeha nad mojo »preproščino«).

Pisec članka si je dodobra ogledal pravila DSK in navaja: »...pod prvo dejavnostjo (društva) spada skrb za materialne pogoje slovenskih književnikov, pod drugo pa razvijanje književnega delovanja, populariziranje slovenske književnosti doma in na tujem in vplivanje na kulturno politiko družbe.« Prva dejavnost ga očitno ne zanima, to je manjvredna tlaka, prepuščena nekim sentimentalnim humanistom v društvu, ki se jim še zdi vredno izgubljeni čas in energije za imaginarno skupnost 140 samo abstraktno obstoječih članov, sentimentalnim humanistom ali, če hočete, meščanskim sentimentalcem, čeprav je le-ta terminus, resnici na ljubo povedano, pozneje uporabil v estetsko kritični zvezi in ga uvrstil med podobne cvetke kot so: socialni realisti ždanovske verizpovedi, agrarni realisti in naturalisti in larpurlartisti. Za materialni blagor književniške skupnosti vsa ta žlota torej sme skrbeti, bognezadeni pa, da bi si drznila uveljavljati kako svojo »kulturno misel«. Po mnenju pisca si zgoraj navedena »interesna skupina« namreč domišlja, da je »slovenska kulturna tvornost enotna, kohezivna substanca, ki je v večji ali manjši meri dana 140 članom omenjenega društva«. Res mislimo, da je kultura preveč široko in za vso našo družbo preveč pomembno področje, da bi jo smeli izročiti na milost in nemilost raznim ozko opredeljenim skupinam kulturnih delavcev, čeprav se posamezni skupini še tako zdi (dovolite, da spet citiram), da svojo »konkretno ustvarjalno prakso na konkretnem področju konkretno povezujejo z vsakokratnim tveganjem« in tako, tvegajoč ne sami sebe, ampak kulturo, kot edini za to kompetentni »spodbujajo tiste elemente bivanja, ki so za obstoj individua in skupnosti na nekem območju usodni«. Če je kdo izmed nas tako gledanje zavračal kot »usodno« pomoto, pa se zato odboru DSK še zmerom ni zdelo, da ima v zakupu enotno slovensko kulturno misel. Nasprotno, odbor se je zmeraj zavedal heterogenosti članstva DSK in spričo tega tudi svojih dolžnosti do članov z različnimi estetskimi in idejnimi kriteriji. Vsaka resnična kulturna tvornost je mozaično sožitje posameznih dejavnosti, ki šele skupaj sestavljajo živo celoto, in v odboru DSK nikoli nikomur niti na misel ni prišlo, da bi zastopal težnjo po enotni pragmatični dejavnosti v kulturi ali »unifikaciji« kulture. Sicer pa člani DSK nikoli niso bili povezani v estetsko idejno enoto, zato tudi ni mogoče govoriti, da se »te vezi zdaj razkrajajo«, pač pa je v društvu zdaj gotovo občutiti živo potrebo, da bi se v znamenju čedalje večjega sproščanja naše družbe ravno v okviru DSK, ki zajema tudi najbolj različne ustvarjalce, ustvarili živi medsebojni stiki ob soočenju s problemi našega razvoja in sveta, v katerem živimo, in če pravim svet, ne mislim samo naše Slovenije, ampak vso našo domovino Zemljo. V imenu te svoje različnosti, ki smo jo zmeraj imeli za moč in ne za slabost, si je DSK prizadevalo, da bi uveljavljalo skupne interese slovenske literarne tvornosti, in kakorkoli nekateri to stvar obračajo in hočejo tisto širšo enoto, ki jo pomeni slovenska literatura preteklosti in sedanjosti, razvrednotiti in razbiti, je ta skupnost pri vsej svoji raznoličnosti vendarle zmeraj obstajala in obstaja še danes. Zato je bil odbor DSK vselej proti oženju kulturne politike v posamezne interesne sfere in vselej za širjenje in je ta svoj koncept v korist širšega kroga nasproti ožjemu vselej tudi zastopal. Nič ne pomaga, če pisec pri tem, ko spodbija društvenemu odboru

pravico govoriti v imenu večine, spet kliče na pomoč številke. Izrednega občnega zbora, pravi, ko je DSK izrazilo zaupnico ukrepom proti Perspektivam (če bi hotel biti pisec objektivni, bi ne smel uporabiti izraza »zaupnica«, temveč bi moral reči, da je DSK zavzelo svoje stališče do dogodkov, ki so privedli do ukinitve te revije), se je udeležilo le 45 članov. Za izjavo DSK da jih je glasovalo 32. Pisec seveda previdno zamolči, da jih je proti izjavi glasovalo samo 7. Res je na izredni občni zbor, ki je bil sklican tik pred poletnimi počitnicami, prišlo razmeroma malo članov. Vabljeni pa so bili vsi in tisti, ki niso prišli, so se pravici, uveljaviti svoje mišljenje, pač odpovedali v korist tistih, ki so bili tam — prišli pa so vsekakor vsi, ki so bili z ene in druge strani za to vprašanje najbolj zainteresirani. Če je torej 32 članov manjšina v primeri s 140 — kakšna manjšina je potem tistih ?? Če ni dvaintrideset proti sedem dovolj prepričljiva večina, si oglejmo še število sodelavcev na izjavi Sodobnosti ob ukinitvi Perspektiv — izjavo je podpisalo 17 članov Društva književnikov, torej spet manjšina ne samo v primeri s številko 140, temveč tudi s številko 30 članov, ki jih pisec članka blagohotno prepušča »skupini iz območja DSK«, da si jih lahko zapiše med svoje privržence. Preden se lotimo vprašanja, kaj naj bi to bilo: »grupa iz območja DSK«, pa bi se rada še malo pomudila pri številkah, če so že piscu tako ljube. Ko se posmehuje skrbi DSK, da se ne bi »revialna manjšina« polastila kulturniške večine, in pri tem očita društvu »nasilni prevzem« revije, ga moram sicer opomniti, da DSK ni prevzelo revije ne nasilno ne kako drugače, ker ni niti imenovalo uredniškega odbora niti ne sodeluje kot društvo pri revialni politiki Sodobnosti razen z željo, ki pa jo je večkrat izreklo tudi prejšnjemu uredništvu, naj bi uredništvo kulturno politiko društva ob konkretnih primerih upoštevalo. Če so nekateri člani društva tudi člani DSK, ni v naši kompetenci, saj seveda društvo svojim članom ne more niti ukazati niti jim prepovedati, naj postanejo ali naj ne postanejo uredniki neke revije. Čeprav je na zadnjem članskem sestanku odbor ponovno izrazil željo po lastni reviji; pa društvo do danes lastne revije še nima. Toliko resnici na ljubo »o prevzemu«, kljub piščevemu konkretnemu tveganju, da bi malo drugače osvetlil dejstvo na tem konkretnem področju, kot so ljuba resnica. Pri tem, ko govori o neki manjšini, bodisi revialni ali drugačni manjšini v okviru društva, pa se moram vrniti nekoliko v preteklost društva, da bi pokazala, kako ni odveč skrb, o kateri smo prej govorili. Dogajalo se je ob občnem zboru DSK leta 1962. Pri sporu zaradi odklonilnega stališča tedanjega odbora do sprejema Terasa Kermavnerja v društvo je prišlo pri volitvah do drugačne kandidatne liste, kot jo je predlagal odbor. Odbornikov je bilo treba voliti 12, na listo pa je prišlo 25 imen, med njimi 6 pristašev tiste zelo ekskluzivne skupine, ki je pozneje iz društva izstopila. Pri tajnih volitvah jih je vseh 6 izpadlo. Ko so zagrozili z izstopom, so se predsednik društva, podpredsednik in tajnik sešli s tremi njihovimi predstavniki, da bi jih kot zastopniki odbora poskušali pregovoriti, naj ne izstopijo. Predstavniki skupine so bili pripravljene ostati s svojo skupino v društvu, če bi pravkar demokratično izvoljen odbor razrešil 6 svojih članov in prepustil 6 odborniških mest predstavnikom grupe. Ob tej zahtevi je bilo seveda razgovora konec in člani skupine so zapustili društvo, potem ko so s svojo zahtevo jasno pokazali, da hoče imeti skupina, ki tedaj z vsemi simpatizerji vred ni predstavljala več kot desetine članstva, kar polovico mest v odboru — jaz pa ne vem, kako naj bi to tendenco drugače imenovala kot »poskus manjšine, da bi nadvladala večino«. V tem slogu se je z raznimi inači-

camí zgodba nadaljevala vse do danes in če je »grupa iz območja DSK« ali »interesna skupina«, kakor jo ob neki drugi priložnosti izvoli imenovati pisec, bila na take pojave pozorna in jih je poskušala od društva odvrniti, je bila to samo njena dolžnost spričo tistih širših nalog, ki jih ima Društvo slovenskih književnikov v slovenski kulturi in zaradi katerih ne sme pustiti, da bi ga kdorkoli potegnil v avanturo politične narave, ki ni v nikaki zvezi s kulturo, ker bi to pomenilo konec in razpad društva, ne pa njegove »realne perspektive razvoja«. Moram pa se povrniti k vzdevku »grupa iz območja DSK«, če misli s tem pisec dosedanji odbor društva in tiste člane, ki mu pri njegovem delu pomagajo. Ugotavljam, da to ni in ne more biti skupina, ker je bil odbor sestavljen iz pripadnikov različnih idejnih smeri in različnih generacij in različnih literarno estetskih konceptov in je tako v malem odseval strukturo samega društva; v tej svoji heterogenosti pa je bil resnično predstavnik tiste večine v DSK, o kateri govori pisec z omalovaževanjem ali pa je sploh ne priznava, ker mu to seveda ne gre v račun. Na belokranjskem plenumu smo izjavili, da mora biti Društvo tako široko in splošno, da bo našel prostor v njem vsak slovenski književnik; to načelo še zmerom velja, tudi za pripadnike raznih skupin, kolikor so pripravljeni sodelovati z drugimi književniki na osnovah enakopravnosti in strpnosti in ne kot vojščaki neke udarne skupine, ki bi hotela zanesti v društvo klikarsko borbo za oblast in pri tem morda uporabiti DSK kot novo pozicijo v neki akciji, ki so ji malo mar interesi slovenskega pisateljskega društva ali svoboda umetniškega ustvarjanja, saj s svojo dejavnostjo to svobodo sama najbolj ogroža, ker daje s tem orožje v roke ravno birokratskemu etatizmu, ki ima gotovo še pozicije v naši družbi in gleda z nezaupanjem na proces njene demokratizacije. Zato po naši sodbi realna perspektiva DSK ni v tem, da se spremeni v klikarske skupine, temveč da postane še bolj kakor doslej živo telo vseh članov, ki jih zastopa, z enakimi možnostmi in pravicami za vse, in s težnjo, da svojo dejavnost čedalje bolj uveljavlja v skupno korist slovenskih pisateljev in slovenske kulture.

Mira Mihelič

O POLJSKI LIRIKI IN SLOVENSKI KRITIKI

Kaj in komu

Prebral sem članek Katke Šalamun »O poljski liriki dvajsetega stoletja« (Sodobnost, 1964, 1040—1047, 1127—1135 in 1220—1227), o katerem meni uredništvo revije,¹ da prinaša »nove vidike in podatke«, in ne morem si kaj, da ne bi na te »nove vidike in podatke« pogledal z novih vidikov. Osnovni novi vidiki tega članka so namreč tendencioznost, ekskluzivnost in nestrpnost do vseh tistih poljskih pesnikov iz naše antologije, ki niso ustvarjeni po podobi našega kritika, ekskluzivnost, kakršno gojijo kot nekakšno družabno igro nekateri današnji literati — v splošno zabavo ljudskih množic.

¹ Članek je bil napisan in oddan prejšnjemu uredništvu Sodobnosti v začetku decembra 1964 za številko, ki bi morala iziti 1. januarja 1965, se pravi neposredno po zadnjem delu članka K. Šalamun. — Opomba uredništva.